

אני ציירתי את סטאלין

כתבו הכלכלי של העולם הזה, יחיאל בשן, ירדן פולין, עבר לברית המועצות בזמן הפלישה הגרמנית, ולאחר חרשים מספר, כאשר נערכו מאסרים המוניים בפליטים, נשלח למחנה עבודה בצמון המדינה ברשימה זו הוא מתאר את חוויותיו במשטר מחנה העבודה הנידח.

ידעתי שצבעים אינם נמצאים במקום. ביקשתי רק גליון קרטון, סיה ומכחול. הבטחתי לו שהצויר יהיה מוכן למחרת. לא עברו עשר דקות וברשותי נמצא כל החומר המבוקש. הקצין שפסף את ידיו בסיופוק ולפני יציאתו הוכיר לי את הבטחתי.

הוא יצא ואני התכוננתי לצויר. מאסלובסקי התבונן בי רגע קט בעיניים עצומות למחצה ואמר: "זרוק את הכל. לא תצייר היום". אבל מה יאמר הקצין? גמגמתי במבוכה. אמרתי: לא תצייר, והסל? מאסלובסקי עשה תנועה בידיו, לאות שהדבר מוחלט. אמנם, יראתי את המחיר אבל לא רציתי לריב עם ידידי. למחרת, בבוקר השכם, הגיע הקצין, ברכני לשלום ושאל: "ובכן, איך יצא השלט?" לא עניתי.

הוא חזר על שאלתו. מכיון שלא עניתי גם הפעם השניה, הבין שאיכזבתי אותו. עורקי פניו התנפחו, הוא הסמיק כז' לו והתפרץ.

"עצמתך? ליכינו בקרוב כשלג הזה. אתה מחבל, אתה טרוד" קיסט, אתה פוגע בתכנית החומש הממשלתית, אתה...". "מה אתה מקשקש?" הפסיק מאסלובסקי את שטף דיבורו. "אתה אינך פה בעל בית. אם ירצה יצייר, ואם לא ירצה, לא תעשה לו דבר. הרופא שחרר אותו מעבודתו". "אבל הרי הוא הבטיח לי, התגונן הקצין". "אם הבטיח, יקיים", ענה מאסלובסקי בשקט. "אבל האם ספקת לו את החמרים הדרושים?" "בזוהי שספקתי לו מה שדרש. נתתי לו קרטון, פיה ומ' כחול".

מאסלובסקי לא התרשם כלל מדבריו ומהתרגזותו. הוא ש" לב את ידיו על גבו וענה בשקט: "ומה יעשה בפיח כלבד? הוא יוכל לערבב אותו במים כלבד וכל הצויר יטושטש".

"מה עלי לעשות?" התחנן הקצין. "תן לו דבק, או תחליף לדבק, עבור הצבע". "דבק אין לי. במה אפשר להחליף?" "בקמח לבן", ענה מאסלובסקי, בהבעת פנים של מומחה. "בסדר", הסכים הקצין, תקבל קמח לבן, כמה?" "שני קילו", פסק מאסלובסקי.

"הקצין עיקם את פניו, אבל הסכים. והצויר יהיה מוכן עד מחר?" שאל בעדינות. מאסלובסקי לא סיים עדיין את רשימת החמרים הדרושים. "אתה יודע", הסביר לקצין, "ששנים צבעי שמן. למה לא תביא שמן כדי לערבב בו את הצבע?"

הקצין הסכים שוב והבטיח להביא קילו שמן. "ועכשיו", המשיך מאסלובסקי, "אתה בודאי מעוניין שהכ' תוכת תבריק?"

"נכון", הסכים הקצין. "תביא, איפוא, גם קילו סוכר להברקה", פסק מאסלובסקי. "הקצין נאנח והבטיח לספק גם סוכר. ומתי תהיה הכותרת?" שאל לבסוף.

"בעוד 3 חודשים", אמר. "אתה מהתל בי?" צחח. "מחר חל יום הנוער ואתה אומר, בעוד 3 חודשים?"

מאסלובסקי לא נע. שלח בו מבט עוקצני וסיגן דרך שיניו: "אתה נושא מדים של קצין, אולם הגך אנאלפית גמור."

תי שהגני אבוד. שלטונות המחנות לא נכנסו לבירורים עמו קים, ובמקרה הטוב ביותר נשלח האשם למחנות עונש, שאיש לא חזר מהם.

בלילה ההוא לא עצמתי עין. בשעה 2 לפנות בוקר הורר גשה במחנה תנועה מיוחדת.

"יהיה איפטי" — קבעו החוקים. ואמנם, לאחר חצי שעה, יצא מה"מסדר" מנהל המחנה, קרא, מתוך גליון ניר. כעשרים שמות וכעבור דקות ספורות יצאה שירה בת עש' רים איש לכיוון צפוני. ביניהם גם שני החוטבים שהעידו נגדי. אחר כך נודע לי שהם היו שותפים למעילה לקצין ה' משמר, שרצה להיפטר מהם על ידי שהעביר אותם 700 ק"ר לומטר צפונית.

בשעה 4 הוציאו את הבריגדיר סרדרוב מהצינוק כשהוא קפוא למחצה. הוא התפרץ לאוהל בחימת סירוף, רץ כנגדי באלה מוגפה וצרח:

"כעת אשלם לך". עוד שניה, והאלה תמחץ את ראשי. לפתע התרומם מאס' לובסקי, בעל גוף הענק, אגרופו הכבד נח על פרצופו של הבריגדיר, הוא קרא:

"הסתלק מפה!". סרדרוב יצא חיש, מבלי להביט לאחור. מאסלובסקי הגיח את כף הדוב שלו על כתפי וחייך:

"אתה חברה'מאן. סידרת יפה את. קארובי". "דע לך: כמה שתעבדו פחות ותרביץ יותר, יהיה בריא בשבילך". התיידדו. לא יצאתי עוד לעבודה. מאסלובסקי השיג לי "ביולטין" וספר לי את תולדותיו. הוא נולד בביילורוסיה. היה נהג, דרס למחת שוטור ונידון לשלוש שנות מאסר. עבור התנהגות יפה ניחון לאחר שנה, שוחרר ודרס בשנית שוטור, נידון לחמש שנות מאסר. בגלל התנהגות טובה בסוחר ניחון שוב, השתחרר, ודרס למחת שוטור שלישי. נידון 25 שנות מאסר ונשלח לארץ גזירה זאת. מהרור כבר התיאש לגמרי ולהתנהגות טובה לא דאג עוד.

"ביום בהיר אחד יהרגוני בשגנה", אמר. "אבל לא איכפת לי. לעבודה אף פעם לא אצא".

כמה נעם לי השחר, כשכל חברי גורשו לעבודה בכפור צורב ואני נשאאתי עם ידידי החושד. מוזן לא חסר לנו. הסבחים אצו לקריצת עיניו של ויקטור ומנות הסטאכאנובר

זר לך, אחא".

אבל מה היה עלי לעשות? גם חוטבי העצים הסלובקים הח' סונים והמומחים במקצוע זה מנועריהם לא הצליחו להגיע לגורמה שלמה. אני הייתי רחוק אף מעשירית הגורמה... וביום אחד קרה הדבר.

הבריגדיר סרדרוב הכניסני לחוליות חוטבים חדשה. החוליה הייתה מורכבת משני זוגות מנסרים, ועלי החמישי, הוטל לקצץ את הענפים והורדים של עצי האורן המופלים. פני חברי המדורים לא בישרו טובות. הבריגדיר עיקם את פניו בלעג ואמר:

"אני מקחש שיהיה לך חם היום". "לבי היה מר עלי. לחצתי את הגרון אל לבי כאילו חיפשתי בו הצלה. הרגשה רעה חלפה בי.

לא עברה שעה וכמעט שנדרסתי על ידי אורן גדול. העץ הופל בדיוק עלי, בעת שבני היה מוסנה אל החוטבים. רק בנס ניצלתי. צחוק פרץ מילא את היער. הכפלת את ערנותי. אחרי כמה שעות כמעט שנמנעתי שוב על ידי אורן מופל.

"היהורו!" צעקתי, אולם המענה היה רק צחוק פרוע. עם שקיעת החמה, הבערנו מדורה. מלאתי את קופסת הפח שלי שלג, המסתי אותו על גב השלהבת. עמדתי לשרוף קליפת לחם יבשה ולהכין לי "תה". רק הרכנתי את ראשי על המדורה והנה אחוז בי שני זוגות ידים והטילוני לאש הבערה.

בגדי היו קפואים מקור ולשונות השלהבת לא הספיקו לי אחוז בהם. זנקתי מהמדורה כהרף עין, אולם לקראתי באו שני חוטבים כשאלות כבדות בידיהם. הווג השני התחמם על יד המדורה כאילו מאום אינו מתרחש לעיניהם. הורדתי את ניצב הגרון על ראשו של האחד. הוא נפל ארצה והגרון נשטט מידי. את השני הצלחתי לאחוז ביד אחת בגרונו ובשניה הורדתי מהלומות על ראשו ועל פניו. מכה אחת פגעה באפו ושטף דם ניגר ארצה.

צוחות איזומת חצו את היער האילם. עד היום איני יודע מי מאתנו צעק ואינני זוכר גם אם התיגרה נמשכה שניות ספורות או, אולי, שעות. וזכרני רק, שבסופה הוקפתי חיל המשמר. כמו מתוך ערפל הבחנתי בקומימו הנמוכה של הבריגדיר שלי. הוא קרב אלי בחימה שפוכה, בעט בבטני וצעק:

"חשבתי שאתה פרופסור אבל אני רואה שהגך 'בנדיט' אמיתי, מחר תבוא על שכרך". הוא סובג באצענו סביב צוארו כסימן מה צפוי לי.

מולי שיחק לי באופן בלתי צפוי. הבריגדיר נעצר והושם בצינוק על ידי חיל המשמר (באשמת סיוע לגניבה, כפי שהת' ברה לאחר זמן). את שני הפצועים הביאו לאוהל בעגלת חורף. ה"ליקפום" ** חבש את פצעייהם ואני נשלתי על הרגש אחוז מחשבות שחורות. למחרת היתה צפויה לי חקירה. יד' עתי שיקריעו לרעתי עדייות הבריגדיר ואנשי החוליה. חש'

יצאה לדרך בלתי משמר. * * * עוקם שיניים. "לכל 'מכובד' בחברה מצמידים כינוי... ** תנועה רפואית המחזרת מעבודה.

האם אינך יודע, ששמן אינו מתיבש כל כך מהר? ואתה רוצה כותרת בצבעי שמן למחרת? הדיוט שכמותך!" "אבל מה עלי לעשות? דווקא מחר חל 'יום הנוער!' יש עצה. חצי ליטר כוהל... לקצין לא היה כהל, אבל הביא בקבוק מי קולון..."

אחוז ערב טעמתי מעדנים שכמותם לא באו אל פי שנה שלמה. מאסלובסקי גייס טבח סיני לעבודה וזה הכין לנו גלוסקאות טעימות מ"חמרי הצויר". מאסלובסקי היה אדיב והזמין לסעודה גם את ה"ליקפום". אחרי משתה המלכים צוה עלי מאסלובסקי לצייר.

"במה?" שאלתי. "בפיח!"

עשיתי לי גייר העחקה מחתיכת עתון ופיח. בעזרתו הע' תקתי משבועון מצויר את תמונת סטאלין. ציירתי את הכתר בת לפי כל כללי הגרמיקה. אולם לצייר את הקטר התקשיתי מאד. לא היה לי צויר לדוגמא ולצייר מהזכרון — לא עמדו לי ידיעותי. עשיתי רשומים רבני, אבל הקטרים נראו עלובים ביותר. מאסלובסקי הבחין בלבסי וכמעט שאבדתי את כל האימון שרכש לי. לפתע צץ רעיון בראשי. ציירתי רק את קצה הארובה וחלק מדוד הקיטור. מן המכונה הוצאתי אד, שכיסה את חלקי האחרים של הקטר. לא נראו קרינוות, לא גלגלים ולא חלקי המנגנון. לא היתה לי ברירה אחרת. לבי נקפני כאשר צפיתי לדעתו של הקצין.

עלה השחר. משתכני האוהל אך יצאו לעבודה, והנה הופיע הקצין.

"הצויר...?" "הוא התבונן בו זמן מה. העיף את מבטו אל משקפי ולבסוף המליט כמוכה תדהמה:

"הוי, איזו דינמיקה!" הוא לא היה כפוי טובה. מנה נוספת של "חמרי צויר" הגיעה חיש לאוהלי. וזה בלי הזמנה לצייר.

וכך הפכתי לצייר חשוב, על כל פנים, באותו מחנה.

ציים ירדו לקיבותינו. לבסוף טעמתי גם את טעמה הנכסף של הדייסה.

שבוע עבר מאז מאורע זה. ה"ליקפום" הוסיף לתת לי "כוליטינים" ולעבודה לא יצאתי. התחממתי כל היום ליד התנור לצד מאסלובסקי. בזכותי כמעט את כל המלאי של ספורי שרלוק הולמס שידעתי ואשר ידידי בלע אותם כבי' כורים בטרם קיץ. פתע הורמה יריעת האוהל. נכנס קצין, בג' לל האפולונית, לא הבחין מי נמצא באוהל. הוא קרא:

"ילדים, מי יוכל לצייר לי כותרת עבור עתון הקיר שלנו?" לא ענינו.

"אין איש?" קרא שוב. כאשר עיניו התרגלו לאמלה, הב' חין בנו.

"אתה בודאי יודע לצייר", קרא לעומתי. "אתה מרכיב מש' קפים ונראה כפרופיסור ממש. לא מתקבל על הדעת, שאינך יכול לצייר".

לא עניתי. אכן, פעם ציירתי, מתוך חובבות, אבל הדפתי לא להסתבך עם המשטרה הפוליטית.

"מדוע אינך עונה?" צעק הקצין מתוך רוגנו. "תקבל תג' מול יפה".

מאסלובסקי דחף אותי במרפקו ולחש: "צייר לו, מה איכ' פת לך. אני כבר 'אמרוט' אותו תמורת השירות".

נענתי בראש' כאות הסכמה. הקצין הסביר לי, שתא המסלגה מוציא עתון קיר לקראת "יום הנוער". עלי לצייר לו כותרת, שתורכב מתמונת סטא' לין, כתובת: "בדרכו של סטאלין" וצויר של קטר, שיסמל מסילת הברזל העומדת לחבר את חרוקוטה עם מרכז הארץ.

"לאיזה חומר אתה זקוק כדי לבצע את הצויר?" שאל.

הוא לא היה כפוי טובה. מנה נוספת של "חמרי צויר" הגיעה חיש לאוהלי. וזה בלי הזמנה לצייר.

וכך הפכתי לצייר חשוב, על כל פנים, באותו מחנה.

כאשר פגשתי, בדרך מקרה, את ויקטור איליץ' מאסלובסקי, לא יכולתי לשער באיזו מידה תהיה ידידותו חשובה לי, בשבע השנים בהן שהיתי בברית המועצות. אילמלא מאס' לובסקי לא הייתי ניצל מן הגורל שהיה מנת חלקם של חברי לצרה, ועצמותי היו נחות מכבר תחת שכבות השלג העמו' קות, במקום בו רוכסי האוראל הלבנים מגיעים לקינים הצ' פוני. מאסלובסקי היה הראשון שהעמיד אותי על עובדות החיים הסובייטיות.

התאורים אשר ברשימה זו עוללים, אולי, להראות מוגז' מים בעיני קוראים רבים. אולם אלה הם דברים שהיו, מציאות שעודנה, יש לשער, קיימת. מאסלובסקי למדני כיצד לסגל את עצמי למציאות הזאת. גם המזל קצת האיר לי את פניו ולא נפלתי טרף למאורעות.

חלפו שבועיים מאז הובאנו למחנה העבודה בסביבת חר' קוטה, הנקודה הצפונית ביותר ברפובליקה האוטונומית קומי, שתושביה אסקימוסים. הוקם אהל, הנגרים מבינינו הכינו שתי שורות דרגשים מכלונסאות וורדים. מחטי עצי האורן שמשו לנו מצעים. המתחים ננעצו עמוק בבשרנו, אולם בתענוג רב היינו מתמתחים על "המטות" לאחר שתיים עשרה שעות של חטיבת עצים ביערות הקדם, בטמפרטורה של 40—50 מעלות מתחת לאפס.

תמיד חזרנו מהעבודה אחרי שקיעת החמה. ויקטור איליץ' מאסלובסקי ישב כרגיל על יד התנור העשוי מפח בנוזן ישן. איש לא העז לקרב אליו ולהפרע לו. הרי, איך קנאתי בו...

שבועיים של עבודה ביער התישו את כוחי. מנת המזון היומית הורכבה מחצי קילו לחם קיבר ובערב קבלנו גם מים חמים, שקראו להם, משום מה, מרק. היו גם כאלה שקיב' לו מנה נוספת של דייסה, אבל אני לא השתייכתי למאוש' רים. לא יכולתי אף לחלום על מילוי הגורמה של חטיבת, גזי' רת והסתע (למרחק 200 מטר) 5 מטרים מעוקבים עץ. לא יכולתי איפוא לזכות במנת הדייסה.

הבריגדיר שלי, יוסוף סרדרוב, שנידון ל25 שנות מאסר בעזן רציחה שני אחרים, איים עלי בכל בוקר ש"סדר" או' תי אם לא אמלא את הגורמה. במחנה אין סובלים ווללי'חינם" הדגיש בכל פעם. "היי' זר לך, אחא".

אבל מה היה עלי לעשות? גם חוטבי העצים הסלובקים הח' סונים והמומחים במקצוע זה מנועריהם לא הצליחו להגיע לגורמה שלמה. אני הייתי רחוק אף מעשירית הגורמה... וביום אחד קרה הדבר.

הבריגדיר סרדרוב הכניסני לחוליות חוטבים חדשה. החוליה הייתה מורכבת משני זוגות מנסרים, ועלי החמישי, הוטל לקצץ את הענפים והורדים של עצי האורן המופלים. פני חברי המדורים לא בישרו טובות. הבריגדיר עיקם את פניו בלעג ואמר:

"אני מקחש שיהיה לך חם היום". "לבי היה מר עלי. לחצתי את הגרון אל לבי כאילו חיפשתי בו הצלה. הרגשה רעה חלפה בי.

לא עברה שעה וכמעט שנדרסתי על ידי אורן גדול. העץ הופל בדיוק עלי, בעת שבני היה מוסנה אל החוטבים. רק בנס ניצלתי. צחוק פרץ מילא את היער. הכפלת את ערנותי. אחרי כמה שעות כמעט שנמנעתי שוב על ידי אורן מופל.

"היהורו!" צעקתי, אולם המענה היה רק צחוק פרוע. עם שקיעת החמה, הבערנו מדורה. מלאתי את קופסת הפח שלי שלג, המסתי אותו על גב השלהבת. עמדתי לשרוף קליפת לחם יבשה ולהכין לי "תה". רק הרכנתי את ראשי על המדורה והנה אחוז בי שני זוגות ידים והטילוני לאש הבערה.

בגדי היו קפואים מקור ולשונות השלהבת לא הספיקו לי אחוז בהם. זנקתי מהמדורה כהרף עין, אולם לקראתי באו שני חוטבים כשאלות כבדות בידיהם. הווג השני התחמם על יד המדורה כאילו מאום אינו מתרחש לעיניהם. הורדתי את ניצב הגרון על ראשו של האחד. הוא נפל ארצה והגרון נשטט מידי. את השני הצלחתי לאחוז ביד אחת בגרונו ובשניה הורדתי מהלומות על ראשו ועל פניו. מכה אחת פגעה באפו ושטף דם ניגר ארצה.

צוחות איזומת חצו את היער האילם. עד היום איני יודע מי מאתנו צעק ואינני זוכר גם אם התיגרה נמשכה שניות ספורות או, אולי, שעות. וזכרני רק, שבסופה הוקפתי חיל המשמר. כמו מתוך ערפל הבחנתי בקומימו הנמוכה של הבריגדיר שלי. הוא קרב אלי בחימה שפוכה, בעט בבטני וצעק:

"חשבתי שאתה פרופסור אבל אני רואה שהגך 'בנדיט' אמיתי, מחר תבוא על שכרך". הוא סובג באצענו סביב צוארו כסימן מה צפוי לי.

מולי שיחק לי באופן בלתי צפוי. הבריגדיר נעצר והושם בצינוק על ידי חיל המשמר (באשמת סיוע לגניבה, כפי שהת' ברה לאחר זמן). את שני הפצועים הביאו לאוהל בעגלת חורף. ה"ליקפום" ** חבש את פצעייהם ואני נשלתי על הרגש אחוז מחשבות שחורות. למחרת היתה צפויה לי חקירה. יד' עתי שיקריעו לרעתי עדייות הבריגדיר ואנשי החוליה. חש'

יצאה לדרך בלתי משמר. * * * עוקם שיניים. "לכל 'מכובד' בחברה מצמידים כינוי... ** תנועה רפואית המחזרת מעבודה.

הוא לא היה כפוי טובה. מנה נוספת של "חמרי צויר" הגיעה חיש לאוהלי. וזה בלי הזמנה לצייר.

וכך הפכתי לצייר חשוב, על כל פנים, באותו מחנה.

הוא לא היה כפוי טובה. מנה נוספת של "חמרי צויר" הגיעה חיש לאוהלי. וזה בלי הזמנה לצייר.

וכך הפכתי לצייר חשוב, על כל פנים, באותו מחנה.

הוא לא היה כפוי טובה. מנה נוספת של "חמרי צויר" הגיעה חיש לאוהלי. וזה בלי הזמנה לצייר.

וכך הפכתי לצייר חשוב, על כל פנים, באותו מחנה.

הוא לא היה כפוי טובה. מנה נוספת של "חמרי צויר" הגיעה חיש לאוהלי. וזה בלי הזמנה לצייר.

וכך הפכתי לצייר חשוב, על כל פנים, באותו מחנה.

הוא לא היה כפוי טובה. מנה נוספת של "חמרי צויר" הגיעה חיש לאוהלי. וזה בלי הזמנה לצייר.

וכך הפכתי לצייר חשוב, על כל פנים, באותו מחנה.